

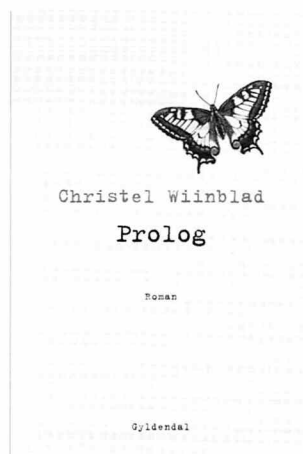
DEN NØDVENDIGE VIDEN – og DEN HJERTESKÆRENDE

– hvad kan romanen, som fagbogen ikke kan?

ANMELDELSE AF
KAREN ELLEN SPANNOV

Beth Grothe Nielsen:
Sagt og usagt
Om brug af børn
til voksenalder.
Gyldendal 2011,
371 sider, kr. 349,-.

Christel Wiinblad:
Prolog. Roman.
Gyldendal 2011,
155 sider, kr. 179,-.

Denne dobbeltanmeldelse skal afsøge, om man ved at læse skønlitteratur sammen med faglitteratur kan kvalificere sin viden og bedre forstå og rumme en given problematik, i dette tilfælde incest og pædofili. Spørgsmålet er, om en roman kan give en viden om seksuelle overgreb på børn, som den videnskabelige litteratur om emnet ikke kan? Eller sagt på en anden måde, kan skønlitteraturen fungere som en slags erstatning for (de ofte umulige) observationer af dagliglivet hos familier, der er involveret i seksuelle overgreb på børn? Og i hvilket omfang kan man erstatte egne iagttagelser af en given problematik med en forfatters fortælling om samme emne?

Det er indlysende, at svaret på de spørgsmål afhænger af, hvilke problemer man vil have indsigt i, og hvilke fagbøger og romaner, der er tale om. Kvaliteten af såvel fag- som skønlitteratur er vigtig og ydermere skulle

man sandsynligvis have en større stak bøger af begge typer, før man rigtig kunne afgøre, om man kan lave en frugtbar syntese mellem fiktion og faktion.

I forbindelse med arbejdsopgaver i udlandet har jeg ofte suppleret min læsning af faglitteratur med skønlitteratur fra det pågældende land eller regionen. Jeg er overbevist om, at det mange gange har fungeret, så jeg bedre forstod noget af det, jeg iagttog og ofte kun havde kort tid til at observere.

Det, man kan kalde den professionelle intuition, blev skærpet, så man sommetider forstår noget, som faglitteraturen ikke giver indblik i.

Da jeg arbejdede indenfor rusmiddel-forskningen og selv havde adgang til både interviews og observationer af informanter følte jeg derimod ingen trang til at trække på skønlitterære værker, der havde stofmisbrug som emne. Mange romaner om stofmisbrug er

overdrevne og dramatiserede, og der er ikke behov for at dramatisere stofmisbrugerens liv, ja det kan måske ligefrem stille sig hindrende i vejen for en mere objektiv observation.

Inden jeg læste de to bøger, det drejer sig om her, forestillede jeg mig, at fagbogen ville give mig et faktuel overblik over hyppighed, retslige tiltag, følgesygdomme og behandlingsmuligheder, resultater osv., mens jeg forventede, at romanen skulle give mig mere viden om det psykiske spil mellem de implicerede og måske forklaringer på, hvorfor man begår seksuelle overgreb på børn.

Grunden til at jeg regnede med at få noget statistik om emnet er, at jeg, som sikkert mange andre, har en lidt uklar erindring om en tid i 80'erne og 90'erne, hvor nogen påstod, at hvert femte barn havde erfaringer med seksuelle overgreb. Samtidig har jeg en opfattelse af, at disse tal var af amerikansk oprindelse og fx regnede det, at voksne var nøgne foran deres børn som et overgreb. Og hvert femte! Det er simpelthen ikke troværdigt!

Men Beth Grothe Nielsen refererer ikke de undersøgelser, der forsøger at sætte tal på, hvor mange børn, der udsættes for at blive brugt af voksne til sex. Hun skriver i stedet meget om, at man ikke må reducere problematikken til statistikker. Slår man op på nettet, er der vidt forskellige opgivelser, der rækker fra 4% til 20% af børn, og hvor der er medtaget helt forskellige overgreb rækkende fra samleje til hviskning af uterlige ord.

Når Grothe Nielsen ikke vil medtage incidensundersøgelser, så er det som om, hun stiller sig på scenen foran tæppet og nægter at lade det gå op. Hun vil forklare os, hvad der sker, men ikke lade os selv vurdere de eksisterende undersøgelser.

Groft taget er der tale om to lejre, der er meget uenige om hyppigheden af overgreb. I den ene lejr tror man, at børn er asexuelle, at de aldrig lyver og finder på historier, og at erindringer om overgreb kan folde sig ud sent i livet. I den anden lejr har man den opfattelse, at man ikke pludselig kan huske noget, der skete, som man ikke før kunne huske, man opfatter børn som

seksuelle væsener og mener de kan fortælle vilde ting, som ikke har noget på sig. Endelig mener man, at det er uhyre sjældent, at voksne forgriber sig seksuelt på børn.

Grothe Nielsen prøver at placere sig midt mellem de to grupper, men hælder nok mest til den første. Hun er optaget af den tavshed, der efter hendes mening har hersket og stadig hersker omkring seksuelle overgreb på børn. Men, trods tavscheden i nogle familier, så vidner fx hendes egen litteraturliste i sig selv om, at der ikke har været helt stille! Det er da også et emne, som medieverdenen kaster sig over med glubende appetit ved en hver given lejlighed. At de ord, der bruges vedrørende seksuelle overgreb på børn er under stadig forandring, således at det, man i den ophedede debat i 80'erne og 90'erne kaldte for incest, blev til pædofili i det første tiår af 2000-tallet ændrer ikke ved, at der stadig tales livligt om samme fænomen.

Grothe Nielsen vender sig mod brugen af de udtryk, der har været forbundet med overgreb mod børn. Således får bare ordet *Lolita* forfatteren til at se rødt og til at skrive og citere sig helt ud i hampen over et japansk tøjmærke, som i en periode efterligner detaljer i skolepigetøj. Man tvivler på, at de japanske kvinder, der har trippet rundt i små læggede nederdele, snævre cardigans og flade sko, nogensinde har læst Nabokovs *Lolita* eller fået konnotationer til pædofili og incest, når de svingede kreditkortet i Gothic Lolita. Det er heller ikke troværdigt, at pigeligt tøj i et enkelt modehus er med til for alvor at infantilisere verdens kvinder, som det antydes.

Man kunne ønske sig, at Grothe Nielsen ville argumentere for sit valg af litteratur, hvad enten det er den faglige eller de personlige beretninger fra mennesker, der selv har været udsat for overgreb. Bogen er usædvanlig citattung. Uden at vi får en rigtig god forklaring på, at vi skal igennem lange uddrag af artikler fra forfatterens yndlingsaviser *Politiken*, *Information* og *Weekendavisen*. Alle engelske citater er oversat, men egentlig har man lidt svært

ved at forestille sig den ikke engelsktalende læser, som ville kaste sig over bogen, som kunne være strammet betydeligt op uden noget tab.

Derudover har Grothe Nielsen en skriveteknisk uvane med hele tiden at hale halve kaniner op af hatten og lade dem forsvinde igen. Den og den siger noget, indskyder hun, men det vender vi tilbage til senere. Der er trods en righoldig litteraturliste flere steder, hvor man savner kildehenvisninger

På mange måder er bogen med forfatterens eget udtryk (s.351) mere kaleidoskopisk end de fleste fagbøger og måske derfor ikke den bedste at bruge til at afgøre, hvad fagbogens styrke er i forhold til det skønlitterære. Når man har læst Grothe Nielsens bog ved man en hel masse om, hvilke tanker hun og andre gør sig om seksuelle overgreb og incest mod børn. Men ikke noget særligt præcist om fænomenet selv.

Til gengæld opfylder "Prolog" på mange måder de forventninger, man kan have til, at skønlitteratur kan supplere faglitteratur. Wiinblads prosa er på en gang poetisk og pågående. Den stikker usentimentalt til læseren, der tvinges til at overvære den ene fortættede sociale katastrofe efter den anden. Jeg læste bogen i et hug – den er også næsten digtagtig kort – og med en stigende harme og undren.

Spørgsmålene hober sig op. Hvordan kan det lade sig gøre, at en tilsyneladende totalt psykopatisk og/eller forskruet fader får mulighed for at overskride alle tænkelige grænser, den ene gang efter den anden, det ene år efter det andet. Med det ene barn efter det andet.

Man fornemmer middelklassemiljøet i faderens veltalenhed og valg af lørdagsmenuer og vinmærker og spørger sig selv, om det er klassetilhørsforholdet, der i så lang tid freder ham. Falder den sociale for-

valtning, der trods alt er involveret, på halen for folk, der kan jonglere med ordene og holder af gourmetmad?

Og ja, skønlitteraturen kan noget. Men det skal måske tages i betragtning, at den i dette tilfælde også har et element af bekendelseslitteratur. Wiinblads stramt komponerede bog trækker os med sit innovative sprogbrug helt klart nærmere ind på de involverede end Grothe Nielsens ordrige udredninger. Pulsens slår hurtigere, raseriet rumler: det er for galt, det må aldrig ske igen. Således kan man konstaterer, at den fagbog, der virkelig søger at appellere, gør det i meget mindre grad end romanen, som ikke har det til hensigt.

Men vi ved jo, at det sker igen. Og så hjerteskræende klart, som Wiinblad skriver det i sin bog, ved vi også, at noget igen vil blive overset, uanset hvilke foranstaltninger der iværksættes. Vi kan ikke forhindre alle sociale katastrofer, vi kan ikke være der, hver gang et barn udsættes for urimelige og invaliderende overgreb.

Ingen af disse to bøger rummer et oplæg til, hvordan vi kan gøre det sværere for de voksne, som forgriber sig på børn. Der er måske kimen til en god moralsk panik, men ikke noget, der kan omsættes til politisk handling.

De to bøgernes omslag svarer rigtig godt til indholdet. Grothe Nielsens bog har som omslag en dramatisk collage af Dorrit Sylvester Hvid, der passer godt til den måde indholdet er saket sammen på. Centralt i illustrationen er et grædende letpåkledt pigebarn, og de til incest knyttede løgne symboliseres af noget, der minder om en pinocchio-næse.

Wiinblads bog er i hvidt med en diskret svalehalelarve og sommerfugl, der er kendt for at forpuppe sig mere end en sæson. Et særdeles passende billede på den forpupning, som bogens hovedperson igen og igen må søge tilflugt i.

Karen Ellen Spannow er etnograf, mag.art. og ph.d.